

Людмила Масол,

канд. пед. наук, провідний науковий співробітник лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Олена Гайдамака,

начальник відділу науково-методичного забезпечення змісту дошкільної та початкової освіти Інституту інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України

Наталія Очеретяна,

науковий співробітник лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Оксана Колотило,

????????????????????

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»*

4 КЛАС

Тема уроків	Музичне мистецтво	Образотворче мистецтво
СВІТ У МИСТЕЦЬКИХ ШЕДЕВРАХ		
ТЕМА І. МІЙ МАЛЬОВНИЧИЙ, СВІТАНКОВИЙ КРАЙ		
О краю мій, Вкраїно ти прекрасна!	Український музичний фольклор. СМ: укр. нар. пісні «Налетіли журавлі», «На вулиці скрипка грає», «Ой на горі та жінці жнуть» . ХТД: укр. нар. пісня «Садок вишневий коло хати» на вірші Т.Шевченка. П: фольклор, куплетна форма.	Українське народне декоративне мистецтво. СМ: В. Луцевич «Сільський пейзаж», М. Тимченко «Явір над водою», О. Хоменко «Пори року», І. Вапнярська «У Пирогові». ХТД: виготовлення аплікації з кольорового паперу за мотивами народних пісень (картон для основи, набір кольорового паперу, ножиці, клей). П: аплікація.
Ой роде наш красний	Колискові народні пісні. СМ: укр. нар. пісня «Котику сіренький», Л. Ревуцький «Колискова». ХТД: укр. нар. пісня «Ой ходить сон»; створення мелодій колискових до віршів; проект «Мій рідний край». П: колискові пісні.	Народний розпис. СМ: В. Бушен, Г. Вербицький, розписи печі в різних регіонах України. Зразки розписів. ХТД: створення декоративної композиції для оздоблення оселі (білий папір, акварель, білило, пензлі). П: настінний розпис, мальовки.
Народна веселка	Жартівливі й сатиричні пісні. СМ: коломийка (на вибір); укр. нар. пісня «Ой що ж то за шум» (у виконанні народного хору); К. М'ясков «Варіації на дві українські теми». ХТД: укр. нар. пісня «Чи не той то Омелько». П: обробка пісні; варіації.	Гончарство. СМ: гончарні вироби український майстрів. ХТД: ліплення куманця та прикрашення його кольоровим рельєфним візерунком (глина, кольоровий пластилін, пластика, стеки). П: гончарство.
Українські візерунки	Народне танцювальне мистецтво. СМ: укр. нар. танці «Полісяночка», «Аркан». ХТД: Відтворення оплесками ритмічних малюнків українських народних танців. П: гопак, козачок, аркан.	Народний одяг. СМ: В. Тропінін «Українська дівчина з Поділля»; К. Трутовський «Біля тину»; зразки народних костюмів різних регіонів України. ХТД: Створення орнаменту для вишивки деталей українського костюма (білий або тонований папір, гуаш, пензлі). П: костюм.

* Мистецтво. 4 клас : підруч. / Л. Масол, О. Гайдамака, Н. Очеретяна, О. Колотило – ? : ?????, 201???. – 143 с.

Стежками століть	Історичні пісні та думи. СМ: укр. нар. пісня «За світ встали козаченьки», «Дума про козака Голоту» (фрагмент). ХТД: укр. нар. пісня «Ой на горі та й жінці жнуть». П: історичні пісні, думи, кобзарі, лірники.	Різьблення. СМ: фрагменти дерев'яних виробів, декорованих контурним та геометричним різьбленням. ХТД: створення ескізу рельєфної композиції для оздоблення дерев'яного виробу (глина, пластилін, стеки). П: різьблення.
Нескінченний рух у природі	Календарно-обрядові пісні. ХТД: виконання календарно-обрядових пісень, відтворення фрагментів народних обрядів за картинами. СМ: м/ф «Покрова-покровонько», (реж. А. Трифонов).	Орнамент у народному мистецтві. СМ: С. Урбанська «Витинанка»; М. Приймаченко «Буслики прилетіли»; Л. Вітковська «Осінні мрії»; Г. Назаренко «Розпис». ХТД: Виконання ескізу для розпису декоративної тарелі для інтер'єру школи, будинку дитячої творчості, лялькового театру чи кінотеатру (простий олівець, кольорові олівці, фломастери, циркуль, лінійка, калька). П: орнамент, симетрія.
До народних джерел	Обробки народних пісень. СМ: хорова обробка М. Леонтовича (на вибір), укр. нар. пісня «Верховино, світку ти наш», Г. Майборода «Гуцульська рапсодія» (фрагмент), укр. нар. пісня «Засвіт встали козаченьки», М. Лисенко «Увертюра до опери «Тарас Бульба». П: обробка народної пісні.	Українське килимарство. СМ: Н. Сасенко «Сад-виноград», Н. Бабенко «Калина», Є. Пілюгін «Намисто». ХТД: створення власного килимка (аплікація з дрібно нарізаних кольорових ниток) (заздалегідь підготовлені дрібно нарізані різнокольорові нитки, картон, ножиці, клей). П: килимарство.
ТЕМА II. МИ ДІТИ ТВОЇ, УКРАЇНО!		
Слов'яни	Народна музика росіян і білорусів. СМ: рос. нар. пісня «Ой ты степь широкая...», білорус. нар. пісня «Перепілонька», білорус. колядка «А у Свеце нам навина была», рос. колядка «Добрый тебе вечер, ласковый хозяин». ХТД: М. Глінка «Гуде вітер вельми в полі».	Народне декоративне мистецтво білорусів. СМ: зразки виробів із соломи. ХТД: виготовлення ляльки з ниток (кольорові нитки, підручні матеріали, ножиці, клей). П: соломоплетіння.
Слов'яни	Танцювальне мистецтво росіян і білорусів. Народні музичні інструменти. СМ: М. Глінка. «Камаринська», варіації на тему «Светит місяць» у виконанні оркестру укр. нар. інструментів. ХТД: білорус. пісня-танець «Бульба»; виконання ритму танцю «Крижачок». СМ: «Крижачок», «Бариня», «Бульба» (відео фрагменти)	Матрьошка – популярний сувенір. СМ: зразки матрьошок традиційних і в сучасній інтерпретації. Площа «Матрьошка» в Монголії; А.Коненко «Матрьошка в кедровому зернятку». ХТД: створення обкладинки для книжки-сувеніру у формі матрьошки (картон, акварель, білило, гелеві ручки, ножиці).
У гості до поляків	Танцювальне і музичне мистецтво поляків. СМ: Ф. Шопен, Полонез Ля мажор. ХТД: польськ. нар. пісня «Жайворонок»; виконання ритмічних малюнків танців (мазурка, краков'як).	Архітектура Польщі. Костели в Україні. Архітектурний пейзаж. СМ: Маріацький костел у Кракові; Палац Артуса у Гданську; Колегіальний костел Пресвятої Діви Марії в Івано-Франківську; Підгорецький замок; В. Микитенко «Київ. Костел Святого Миколая»; І. Роп'яник «Львів»; М. Рибачук. «Замок в Підгірцях».

	<p>СМ: відеозапис виконання мазурки чи краков'яка. П: <i>мазурка, краков'як, полонез, тричастинна форма.</i></p>	<p>ХТД: створення архітектурного пейзажу (<i>акварель, гуаш, змішані техніки</i>). П: <i>архітектурний пейзаж.</i></p>
На гостину до угорців	<p>Танці угорців. Чардаш. СМ: В. Монті «Чардаш», Й. Брамс «Угорський танець» №2. ХТД: нар. пісня «Чардаш», виконання ритму чардаша, створення мелодій на тексти угорськ. нар. пісень. П: <i>чардаш</i></p>	<p>Декоративне мистецтво Угорщини. Ковальство. СМ: зразки кованих брам, огорож, вивісок, металевих решіток на вікнах. ХТД: створення вивіски, решітки чи воріт (<i>папір, фломастери</i>). П: <i>ковальство.</i></p>
Дружба і достлук	<p>Мистецтво кримських татар. СМ: кримсько-татарська коліскова «Матур-бола»; народні мелодії у виконанні народних інструментів. ХТД: Л. Джемалядінова «Дружба і достлук». П: <i>унісон.</i></p>	<p>Декоративно-ужиткове мистецтво кримських татар. СМ: Ю.Тулупова. Татарський гобелен; Р. Скибін. Розпис по кераміці; Е. Хайрединова. Татарський орнамент. ХТД: створення аплікації за мотивами кримськотатарських орнаментів (<i>кольоровий папір (тканина), ножиці, клей</i>).</p>
Радіймо з греками!	<p>Грецькі музичні інструменти. СМ: сиртаки (відеофрагмент). ХТД: виконання ритмічної партитури «Сиртаки». П: <i>сиртаки.</i></p>	<p>Мозаїка. СМ: зразки мозаїк: Артеміда-мисливиця; фрагменти мозаїки з Херсонесу, зразки сучасних мозаїк. ХТД: створення мозаїки (<i>основа будь-якої форми, покрита шаром пластиліну, пластилін, підручні матеріали</i>). П: <i>мозаїка.</i></p>
Перевір свої досягнення	Урок-узагальнення	Урок-узагальнення
Тема III. ПОДОРОЖІ КРАЇНАМИ Й КОНТИНЕНТАМИ		
Помандруймо до Італії	<p>Музичне мистецтво італійців. СМ: Н. Паганіні «Музика для мандоліни» (гондольєра), М. Лисенко «Баркарола». ХТД: Неаполіт. пісня «Санта Лючія»; виконання ритму тарантели. СМ: тарантела (відео). П: <i>баркарола, мандоліна, тарантела.</i></p>	<p>Карнавал. Карнавал у Венеції. СМ: карнавальні маски. ХТД: створення ескізу карнавальної маски (<i>кольоровий картон, фарби, додаткові матеріали – фольга, блискучі акрилові фарби тощо; пензлі різної товщини</i>).</p>
Подорож до Австрії та Німеччини	<p>Танцювальне мистецтво австрійців та німців. Вальс. Лендлер. СМ: Л. Бетховен. «Лендлер»; В. А. Моцарт «Маленька нічна серенада». ХТД: створення ритмічної імпровізації «Рондо». П: <i>рондо, вальс.</i></p>	<p>Ювелірне мистецтво. СМ: І. Х. Кьолер. Маятниковий годинник; І. Х. Кьолер та І. Г. Граупнер. Камінний годинник зі св. Губертом. Настінний годинник із зозулю; найбільший у світі годинник із зозулюю. ХТД: створення ескізу оздоблення годинника за мотивами музичних творів (<i>білий або тонований папір, кольорові олівці чи крейди</i>).</p>

Франція – країна театрів, палаців і музеїв	Франція – батьківщина балету. СМ: к/ф чи м/ф «Попелюшка» (фрагмент балу); Ж.-Ф. Рамо. Менует з опери-балету «Галантна Індія»; Ж.-Ф.Рамо. Менует; В. Моцарт. Варіації на тему фр. нар. пісні «Пастух». ХТД: фр. нар. пісня «Пастух», виконання ритму менуету. П: <i>одночастинна форма, менует.</i>	Архітектурні споруди Франції. СМ: Г. Ейфель. Вежа у Парижі. ХТД: Створення листівки «Вітання з Парижа» (папір або картон білого кольору, воскові олівці, акварельні фарби, пензлі).
Відпочинок і розваги англійців	Старовинні танцювальні ???? сьюта. СМ: Б. Бріттен. Жига; Й. Бах. Англійська сьюта № 2 ля мінор. Музика у виконанні оркестру волинкарів. ХТД: Англ. пісня-гра «Хлоп! Хлоп!», виконання канонем; створення ритмічної імпровізації «Сьюта ритмів». П: <i>сьюта, волинка.</i>	Мистецтво створення парків. Ландшафтний дизайн. СМ: фотоілюстрації паркового мистецтва та ландшафтного дизайну. ХТД: створення квіткової композиції (<i>білий або тонований папір, акварель</i>). П: <i>дизайн.</i>
Батьківщина фламенко	Іспанія – батьківщина гітари, серенади та запальних танців. СМ: І. Альбеніс «Легенда» (гітара); к/ф К. Саурі. Іспанський танець фламенко (фрагмент); М. де Фалья. Симфонічні картини «Ночі в садах Іспанії» (фрагмент); М. Равель «Павана». ХТД: виконання ритмів іспанських танців. П: <i>фламенко, серенада.</i>	Національний іспанський костюм. СМ: фоторепродукції із зображенням іспанських народних костюмів, пар, що танцюють фламенко та інші іспанські танці. ХТД: створення графічної композиції «Іспанський танець» (зображення людей у русі) (білий папір, простий олівець, кольорові крейди).
Казковий світ	Особливості арабської музики. Музичні інструменти арабів. СМ: арабська народна мелодія; Е. Гріг. «Пер Гюнт». Танець Анітри, Арабський танець. ХТД: М. Ведмедеря «Казковий світ»	Декоративно-ужиткове мистецтво арабів, зокрема килимарство. Арабески. СМ: зразки турецького і персидського килимів; арабески. ХТД: створення в техніці аплікації композиції за мотивами арабських казок (<i>картон, кольоровий папір, ножиці, клей</i>). П: <i>арабеска.</i>
Неповторні індійські візерунки	Музика і танець в Індії. СМ: М. Римський-Корсаков «Арія індійського гостя» з опери «Садко». Індійський к/ф (фрагмент за вибором) ХТД: інд. танець «Місяць» (виконання з рухами).	Мистецтво Індії. СМ: Ворота храму Брахадисвара; Храм Акшардхам, індійська скульптура, індійський розпис Мадхубані. ХТД: створення малюнка для настінного розпису магазину іграшок, дитячого розважального центру, зоопарку (<i>білий або тонований папір, кольорові олівці (крейди), фломастери</i>).
Східні мотиви	Музичне мистецтво Китаю. Пентатоніка. СМ: Китайська народна мелодія; П. Чайковський. Китайський танець («Чай») з балету «Лускунчик». ХТД: імпровізації пентатоніки (чорними клавішами фортепіано); створення тексту до народної мелодії про квітку пібскус у різний час доби (вранці, вдень, увечері); створення мелодії до вірша.	Декоративне мистецтво Китаю. СМ: фоторепродукції «Свято ліхтарів у Китаї». ХТД: виготовлення ліхтарика, який би символізував удачу й радість (кольоровий папір, картон, гуаш, ножиці, клей).

Ритми і кольори Африки	Ритми – основа африканської музики ХТД: імпровізація різних ритмів; відтворення ритмічної партитури; В. Шайнський «Чунга-Чанга». СМ: м/ф «Чунга-чанга» (фрагмент).	Мистецтво народів Африки. Анімалістичний жанр. Живопис тінгатінга. СМ: зразки живопису тінгатінга. ХТД: малювання африканської тварини (акварель, гуаш). П: художники-анімалісти.
Мистецтво Америки	Музичне мистецтво Америки (кантрі-музика). СМ: м/ф з ковбоями і музикою кантрі. Дж. Гершвін. Колискова Кларі з опери «Поргі і Бесс», К.Дебюссі «Ляльковий кек-уок». ХТД: Дж. Гершвін «Колискова»; імпровізація ритмів (кек-уок) в ансамблі ударних інструментів. П: банджо.	Мистецтво індіанців – корінних жителів Америки. СМ: Піраміда Сонця. Теотіуакан; М. Кірк «Вождь Гайавата»; посудина з розписом; золотий кубок. М/ф «Покахонтас». ХТД: створення портретного зображення героя мультфільму, знятого на студії Волта Діснея (акварель, гуаш).
ТЕМА IV. ДЗВОНИ МИНУЛОГО, ШЛЯХИ МАЙБУТЬОГО		
Великоднє свято	Великодні дзвони. СМ: мелодії на дзвонах, Л. Дичко «Українські писанки» (на вибір). ХТД: М. Жабляк «Великоднє славне свято»; створення мелодії та варіацій до вірша.	Писанки. СМ: зразки писанок з різних регіонів України. ХТД: створення декоративної композиції «Великдень».
Обрядові символи сивої давнини	Веснянки, купальські пісні. ХТД: Веснянка «Вийди, вийди, Іванку», купальська пісня «Да купався Іван, та й у воду упав»; інсценізація пісні. СМ: П. Чайковський. Концерт для фортепіано з оркестром № 1. Фінал. П: концерт.	«Дерево життя» в народному мистецтві. СМ: «Дерево життя» у творах ДУМ. ХТД: створення витинанки «Дерево життя» (великий аркуш паперу як основа для колективної композиції, кольоровий папір, ножиці, клей).
Мистецтво крізь віки	Танцювальне мистецтво – від старовинної танцювальної соїти до сучасних танців. СМ: В. Косенко. «Менует» з циклу «Етюди у формі старовинних танців»; М. Лисенко. Варіації на тему «Сонце низенько» (сарабанда). ХТД: Створення графічних варіацій до твору М. Лисенка. СМ: (відео) виконання рок-н-ролла та інших сучасних танців П: рок-н-ролл.	Людина – головний герой у мистецтві різних часів. СМ: гігантські статуї на о. Пасхи; Голова Афіни; фрагменти мозаїк Софійського собору в Києві; Рембрандт. «Автопортрет в молодості»; З. Серебрякова «Автопортрет»; П. Гоген. «Карикатурний автопортрет»; О.Цупляк. «Автопортрет». ХТД: створення автопортрета в образі художника (білий або тонований папір, гуаш, пензлі). П: автопортрет.
Мистецтво крізь віки	Розвиток музичних інструментів. СМ: Ж.-Ф.Рамо. Тамбурін; Й.-С. Бах Прелюдії до мажор і до мінор з І т. «ДТК» у виконанні на клавесині; фортепіано, синтезаторі. ХТД: М. Балема. «Танець дружби»; (робота в групах): імпровізація «Музичні форми» (за віршами). П: прелюдія.	Натюрморт у різні часи. СМ: В. Клас «Натюрморт зі срібним глечиком і пирогом»; Б. ван дер Аст «Натюрморт», Р. Рюйш «Квіти»; Ф.Фойсе «Натюрморт бібліотека»; Шарден «Натюрморт з атрибутами мистецтва», Е. Баскеніс «Натюрморт з музичними інструментами», Арчімбольдо «Бібліотекар», А. Озанфан «Графіка на чорному фоні»; К. Білокур ??????; В. Ярмін «Середземноморський натюрморт»; К. Хокусай «Віяла»; Громенко «Східні танці». ХТД: виконання натюрморту в різних графічних техніках.

Мистецтво крізь віки	Технічні пристрої запису музики. СМ: Д. Шостакович «Шарманка»; відео роботи музиканта за синтезатором і «перетворення» музики за допомогою комп'ютера. ХТД: В. Бистряков «Давайте розбудимо радість»; створення схеми розвитку музичних пристроїв.	Образи архітектури різних країн. СМ: Храм Рамзеса II, вирубаний у скелях, Храм Ерехтейон; Мечеть Купол скелі в Єрусалимі. ХТД: створення архітектурного пейзажу зі старовинними будівлями свого населеного пункту (<i>аркуш паперу, гуаш, пензлі</i>). П: <i>архітектурний пейзаж</i> .
Мистецтво майбутнього	Музика майбутнього. СМ: Ю. Щуровський «Хода роботів»; інструментальні композиції на електронних інструментах. Б. Барток «Мікрокосмос» (п'єси на вибір); к/ф «Гостя з майбутнього». ХТД: створення мелодії до вірша (участь у виконанні пісні); створення музичних інтонацій (робот-регулювальник, космонавт, клоун, акробат тощо).	Архітектура майбутнього. СМ: Ц. Тошков «Проект Міста-вежі»; М. Дойл «Місто майбутнього», Велика арка в Парижі; сучасні споруди Києва, Лондона; храм Лотоса в Індії. ХТД: створення фантастичного проекту міста майбутнього. П: макет.
Перевір свої досягнення	Урок-узагальнення	Урок-узагальнення

ІНФОРМАЦІЯ. РЕЦЕНЗІЇ

УДК

**Макарова Людмила Андріївна,
Макарова Валентина Андріївна,**

Заслужені діячі мистецтв України, доценти факультету мистецтв СДПУ ім. А. С. Макаренка, м. Суми

СУМЩИНА В ДОЛЯХ ТРЬОХ ГЕНІЇВ

Щасливий жереб випав на долю Сумщини – колиськи видатних творців: тут народилися П. Куліш, Олександр Олесь, Іван Багряний, В. Туманський, композитори М. Березовський, Д. Бортнянський, Ю. Шапорін, вокалісти М. Іванов, Б. Гмиря, Є. Петренко, І. Стащенко, А. Мокренко. Сюди приїжджали Леся Українка, Г. Сковорода, Т. Шевченко, О. Зілоті, М. Глінка, А. Аренський, С. Танєєв, М. Римський-Корсаков. Назвемо серед гостей і П. Чайковського, А. Чехова, С. Рахманінова. Якби Сумщину відвідав лише один із цих трьох геніїв, то й тоді наш край увійшов би до літопису історії світової культури. Про це – альбом «Сумщина в долях трьох геніїв» авторів Людмили і Валентини Макарових, який є частиною проекту «Музична культура Сумщини», що поєднав вихід науково-популярних видань «І слово в пісні відгукнеться» (2003), «Гармонія времён» (2013) і міжрегіональний фестиваль-конкурс юних музикантів «Пролісок», присвячений перебуванню П. Чайковського на Сумщині, концерти і тематичні лекції-концерти.

Альбом складається з трьох розділів, кожний із яких висвітлює певний етап життя митців – Чайковського, Чехова і Рахманінова, пов'язаний із відвіданням Сумщини,

причому хронологія перебування П. Чайковського наводиться тут уперше, як і окремі колекційні та архівні фотографії та документи.

Життя і творчість Чайковського, Чехова, Рахманінова підняли літературу й мистецтво на абсолютно новий рівень. Що їх поєднувало? Насамперед, вони відчували один одного, глибоко і водночас трепетно занурювалися в усі прояви життя. Три Генії, три Титани володіли кодом взаєморозуміння з тими, для кого вони творили і, відчуваючи духовну близькість, передавали естафету один одному.

Чимало пам'ятних сторінок біографії **П. І. Чайковського** пов'язано з Україною, де він провів загалом п'ять років, написав близько тридцяти творів. Україна вабила композитора покликком роду, адже його корені – в українському козацтві, а попередні покоління по лінії батька мали прізвище Чайка. В Україні жили родичі та близькі друзі композитора. Він часто гостював у Кам'янці, у селі Гранкіне, що на Полтавщині, бував у Конотопі. Натхненно Чайковський працював у Браїлові, у маєтку Надії Філаретівни фон Мекк. Тріумфом супроводжувалися гастрольні виступи Чайковського в Києві, Харкові, Одесі...